

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені ІВАНА ФРАНКА
Факультет педагогічної освіти
Кафедра загальної педагогіки та педагогіки вищої школи

Н.М. Горук

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ

Методичні матеріали

**до практично-семінарських занять,
самостійної та індивідуальної роботи**

(для студентів-аспірантів II року навчання

факультету педагогічної освіти)

ЛЬВІВ-2020

Мета і завдання навчальної дисципліни

Метою і завданням навчальної дисципліни “Актуальні проблеми освіти дорослих” є формування системи знань і умінь у галузі теорії і методики освіти дорослих у контексті безперервного розвитку особистості, набуття практичних умінь організації процесу навчання дорослих з урахуванням особливостей дорослих учнів і потреб сучасного суспільства.

В результаті вивчення цього курсу аспіранти повинні

знати:

- історичні, концептуальні і філософські засади освіти дорослих;
- мету і завдання освіти дорослих на сучасному етапі розвитку суспільства;
- структуру, основні поняття і категорії освіти дорослих;
- особливості організації освіти дорослих в Україні та за кордоном;
- психологічні особливості та потреби дорослого учня;
- типи навчання дорослих, зокрема навчання за допомогою досвіду, навчання шляхом участі, трансформаційне навчання, самодирективне учіння тощо;
- типологічні особливості дорослих учнів та їхніх навчальних стилів;
- принципи, стратегії і методи навчання дорослих, сучасні напрямки та проблеми.

вміти:

- ідентифікувати, визначати та аналізувати основні концепції освіти дорослих;
- характеризувати та розрізняти стилі навчання дорослих,
- застосовувати принципи і методи навчання дорослих відповідно до їхніх особливостей і потреб;
- аналізувати педагогічні ситуації та оптимально вирішувати педагогічні задачі щодо організації процесу навчання дорослих;
- забезпечувати ефективне навчальне середовище для дорослих;
- розробляти навчальні плани курсів та конспекти занять відповідно до потреб дорослих учнів.

Теми лекційних занять (32 год.)

МОДУЛЬ 1. Теоретико-методологічні засади освіти дорослих.

Тема 1. Освіта дорослих у загально-цивілізаційному контексті, її сучасні концепції та напрямки (2 год).

Освіта дорослих у системі безперервної освіти, основні етапи становлення освіти дорослих у світі та в Україні. Філософські засади освіти дорослих на сучасному етапі розвитку суспільства. Класифікація освіти дорослих та основні поняття. Погляди відомих теоретиків освіти дорослих (М. Ноулз, П. Фрейре, Дж.Мезіров, К. Роджерс, Е. Ліндеман, С. Гоул)

Тема 2. Андрагогіка як галузь науково-педагогічного знання про навчання дорослих (2 год.)

Андрагогіка як теорія навчання дорослих та сфера соціальної практики. Предмет, завдання та основні категорії андрагогіки. Положення і принципи андрагогіки як вимоги до організації процесу навчання дорослих. Методи андрагогічних досліджень: соціологічні, психологічні, статистичні, інтерпретативні, біографічний метод.

Тема 3-4. Доросла людина як суб'єкт освіти і навчання (4 год.)

Дорослість як етап життєвого циклу людини. Періодизація життя дорослої людини. Психофізичні особливості та закономірності розвитку дорослої особистості. Кризи розвитку особистості та кризові ситуації.

Тема 5. Роль освіти в соціалізації різних груп дорослих (2 год.)

Освіта в житті людей похилого віку, інститути «третього віку» як сучасний напрямок освіти дорослих. Проблеми професійного навчання безробітних. Особливості керівництва освітньою діяльністю людей з особливими потребами. Грамотність як соціальний індикатор і показник ефективності освіти.

Тема 6. Теорія неперервного навчання як основа розбудови освіти дорослих (2 год.)

Концептуальні основи створення системи неперервної освіти. Принципи та головні положення цілісної неперервної освіти. Моделі неперервної освіти: продовжена освіта, громадська освіта, освіта дорослих, неформальна освіта, популярна освіта, додаткова освіта, самодирективна освіта. Самоосвіта дорослих у системі неперервної освіти. Підвищення кваліфікації в системі неперервної освіти фахівця.

МОДУЛЬ 2. Особливості організації процесу навчання дорослих

Тема 7-8. Соціально-педагогічні аспекти змісту освіти дорослих (4 год.)

Особливості та чинники формування змісту освіти дорослих. Складові змісту освіти дорослих: досвід практичної діяльності, досвід пізнавальної діяльності, досвід соціальної взаємодії. Диверситивність змісту навчальних програм та курсів для дорослих. Сучасні моделі навчання дорослих: технологічна, гуманістична, критична, соціальна, конструктивістська.

Тема 9-10. Методи і принципи навчання дорослих (4 год.)

Поняття про принципи навчання дорослих. Головні принципи навчання дорослих: принцип самостійності навчання, принцип організації спільного навчання, принцип опори на досвід, принцип індивідуалізації та диференціації, принцип системності, контекстності, елективності, розвитку та задоволення освітніх потреб дорослих. Навчальні методи в роботі з дорослими: методи організації навчально-пізнавальної діяльності, методи стимулювання і мотивації, методи контролю і самоконтролю. Інтерактивні методи навчання дорослих як умова дотримання принципу спільного навчання.

Тема 11. Організаційні форми навчання дорослих (2 год.)

Поняття про форми організації навчання дорослих, їх види. Навчальний тренінг як одна із найпопулярніших форм організації навчання дорослих. Загальнодидактичні вимоги до програми тренінгового курсу. Етапи організації навчального тренінгу. Види основних тренінгових технік. Функції та ключові елементи тренінгу.

Тема 12. Планування навчальних занять із дорослими (2 год.)

Етапи планування навчальних занять із дорослими: планування (ознайомлення із очікуваннями учасників, розробка програми курсу, планування шляхів оцінювання, вирішення організаційних питань), реалізація курсу, завершення (збір інформації, опрацювання документів). Організація часу і простору навчання.

Тема 13-14. Оцінювання результатів діяльності андрагога (4 год.)

Оцінювання (евалюація) як систематичний процес, що охоплює збір формації та звітування з метою отримання даних про процес навчання з метою його вдосконалення. Види оцінювання. Процес оцінювання. Методи збору даних для оцінювання (спостереження, анкетування, бесіда, аналіз документації, тестування), їх переваги та недоліки. Написання звіту. Психологічні та етичні аспекти евалюації.

Тема 15-16. Особливості професійної діяльності викладача-андрагога (4 год.)

Види андрагогічних професій та ролей. Головні компетентності викладача-андрагога. Компоненти андрагогічної підготовки. Педагогічні вимоги до особистості андрагога. Стилі професійної діяльності андрагога: інструктивний, дорадчий, мотивуючий, терапевтичний, делегуючий. Етика в роботі андрагога.

Теми практично-семінарських занять (16 год.)

МОДУЛЬ 1. Теоретико-методологічні засади освіти дорослих.

Тема 1. Освіта дорослих у загально-цивілізаційному контексті, її сучасні концепції та напрямки (2 год).

1. Освіта дорослих у системі безперервної освіти, основні етапи становлення освіти дорослих у світі та в Україні.
2. Філософські засади освіти дорослих на сучасному етапі розвитку суспільства.
3. Андрагогіка як теорія навчання дорослих та сфера соціальної практики. Предмет, завдання та основні категорії андрагогіки.

4. Методи андрагогічних досліджень: соціологічні, психологічні, статистичні, інтерпретативні, біографічний метод.

Література [1; 4; 5; 10;]

Тема 2. Доросла людина як суб'єкт освіти і навчання (2 год.)

1. Дорослість як етап життєвого циклу людини. Періодизація життя дорослої людини.
2. Психофізичні особливості та закономірності розвитку дорослої особистості.
3. Освіта в житті людей похилого віку, інститути «третього віку» як сучасний напрямок освіти дорослих.
4. Особливості навчання людей з особливими потребами.

Література [1; 4; 5; 10; 11,]

Тема 3. Теорія неперервного навчання як основа розбудови освіти дорослих (2 год.)

1. Концептуальні основи створення системи неперервної освіти.
2. Принципи, головні положення та моделі цілісної неперервної освіти.
3. Самоосвіта дорослих у системі неперервної освіти.
4. Підвищення кваліфікації в системі неперервної освіти фахівця.

Література [1; 4; 5; 10; 11; 13; 15]

МОДУЛЬ 2. Особливості організації процесу навчання дорослих (2 год.)

Тема 4. Соціально-педагогічні аспекти змісту освіти дорослих

1. Особливості та чинники формування змісту освіти дорослих.
2. Складові змісту освіти дорослих: досвід практичної діяльності, досвід пізнавальної діяльності, досвід соціальної взаємодії.
3. Сучасні моделі формування змісту освіти дорослих: технологічна, гуманістична, критична, соціальна, конструктивістська.
4. Диверситивність навчальних програм та курсів освіти дорослих.

Література [1–3; 10; 11; 25]

Тема 5. Методи і принципи навчання дорослих (2 год.)

1. Поняття про принципи навчання дорослих. Головні принципи навчання дорослих.
2. Навчальні методи в роботі з дорослими: методи організації навчально-пізнавальної діяльності, методи стимулювання і мотивації, методи контролю і самоконтролю.
3. Інтерактивні методи навчання дорослих як умова дотримання принципу спільного навчання.

Література [1–3; 10; 11; 25]

Тема 6. Організаційні форми навчання дорослих (2 год.)

1. Поняття про форми організації навчання дорослих, їх види.
2. Навчальний тренінг як одна із найбільш вживаних форм організації навчання дорослих.
3. Етапи організації навчального тренінгу. Види основних тренінгових технік.
4. Функції та ключові елементи тренінгу.

Література [1–3; 10; 11; 25]

Тема 7. Планування та оцінювання навчальних занять для дорослих (2 год.)

1. Етапи планування навчальних занять із дорослими: розробка (ознайомлення із очікуваннями учасників, розробка програми курсу, планування шляхів оцінювання, вирішення організаційних питань), реалізація курсу, завершення (збір інформації, опрацювання документів).
2. Організація часу і простору навчання.
3. Оцінювання (евалюація) як систематичний процес, що охоплює збір формації та звітування з метою отримання даних про процес навчання з метою його вдосконалення.

Література [1–3; 10; 11; 25]

Тема 8. Особливості професійної діяльності викладача-андрагога (2 год.)

1. Особливості, специфіка, види андрагогічних професій та ролей.
2. Головні компетентності та вимоги до особистості викладача-андрагога.
3. Стили професійної діяльності андрагога: інструктивний, дорадчий, мотивуючий, терапевтичний, делегуючий.
4. Етичні норми в роботі андрагога.

Література [1–3; 10; 11]

Розподіл балів, які отримують студенти

Поточна робота, модульне тестування, самостійна робота								ІНДП	Іспит	Сума
Модуль 1			Модуль 2							
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	10	50	100
5	5	5	5	5	5	5	5			

Самостійна робота студентів

ВКАЗІВКИ ДО ВИКОНАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОГО ПРОЕКТУ (ІНДП) ВКАЗІВКИ ДО ВИКОНАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОГО НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНОГО ПРОЕКТУ (ІНДП)

1. Головною **метою** індивідуальної роботи є контроль професійно-орієнтованих знань та умінь з дисципліни, набутих під час навчальних занять та самостійного опрацювання літератури.
2. Робота складається з **двох теоретичних питань та одного практичного завдання**.
3. Особливу увагу звертатиметься на те, як студент розуміє зміст навчальної дисципліни **“Актуальні проблеми освіти дорослих”**, на його здатність пов'язати категорії і теорії навчальної дисципліни з практичними вміннями, а також вміння систематизувати матеріал та чітко викладати власні думки.
4. Серед зазначених критеріїв оцінювання найбільш важливим є здатність до практичного застосування знань та розробки матеріалів, які можна було б використовувати у практичній діяльності навчання дорослих.
5. Перевіряючи **теоретичну частину** ІНДП, **викладач оцінюватиме** такі параметри:
  - ґрунтовність відповіді на поставлені запитання, яка свідчить про рівень опанування теоретичним матеріалом (2 б.);
  - розуміння категорій навчальної дисципліни, що позначається у власному викладенні матеріалу, а не в переписуванні підручників, лекційних матеріалів, інтернет-джерел тощо (2 б.);
  - оформлення роботи (структура, заголовки, посилання тощо) (2 б.)
6. Для виконання практичного завдання (4 б.):
  - Визначте мету навчального тренінгу як результат, який Ви хочете досягнути;
  - Виокремте етапи тренінгу відповідно до його навчальної мети; дотримуйтесь логічного переходу від одного етапу до іншого.
  - Уважно продумайте методи, засоби навчання на кожному етапі заняття відповідно до поставленої мети; вибір методів навчання.
  - Оформіть конспект тренінгу відповідно до структурних вимог.

ОРИЄНТОВНІ ВАРІАНТИ ІНДИВІДУАЛЬНИХ ПРОЕКТІВ (на вибір аспіранта)

Варіант 1

1. Розвиток теорії і практики освіти дорослих в Україні.
2. Освіта дорослих в режимі дистанційного навчання.
3. Практичне завдання: Розробити тренінг з подолання міжособистісних конфліктів для студентів післядипломної освіти.

Варіант 2

1. Особливості навчання і освіти в дорослому віці.
2. Організація освіти дорослих людей з особливими потребами.
3. Практичне завдання: Розробити тренінг з опанування умінь і навичок міжособистісного спілкування для працівників комп'ютерної фірми.

Варіант 3

1. Освіта дорослих як структурний компонент системи безперервної освіти і соціальний інститут.
2. Освіта жінок, її сучасні напрямки та особливості.
3. Практичне завдання: Розробити тренінг з опанування інтерактивними методами навчання для студентів післядипломної освіти.

Варіант 4

1. Нетрадиційні форми навчання дорослих.
2. Особливості, специфіка, види андрагогічних професій та ролей
3. Практичне завдання: Розробити тренінг з розвитку лідерства для керівників місцевих органів виконавчої влади.

Варіант 5.

1. Міжнародний і вітчизняний досвід навчання та освіти в середовищі іммігрантів.
2. Використання практик освіти дорослих у вищій школі.
3. Практичне завдання: Розробити тренінг для вчителів, які проходять курси підвищення кваліфікації з педагогічної майстерності / техніки.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова:

1. Архипова С. П. Основи андрагогіки: навчальний посібник. – Черкаси : Черкаський держ. ун-т ім. Б.Хмельницького, Ужгородський нац. ун-т., 2002. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://ipk-dszu.kiev.ua/ndv/andra/12.pdf>
2. Лук'янова Л.Б., Аніщенко О.В. Освіта дорослих: короткий термінологічний словник. - Ніжин: Видавець ПП Лисенко М.М., 2014.
3. Навчання дорослих: виклики, специфіка, інтерактивні методи. Український досвід в регіональному економічному розвитку. – О. Пашко – Посібн. Львів: Галицька видавнича спілка – 2013. – 108 с.
4. Освіта дорослих: теоретичні і методологічні засади: [монографія] / авт. кол.: Лук'янова Л.Б., Сігаєва Л.Є., Аніщенко О.В., Зінченко С.В., Баніт О. В., Лапаєнко С.В., Василенко О.В. – К.: Педагогічна думка, 2012. – 272 с.
5. Порадник для тренера. / Авт. кол.: Б. Валькевич, Е. Кендрацька, А. Климович та інші. – Бялисток: «Ортдрук», 2007. – 134 с.
6. Сисоєва С.О. Інтерактивні технології навчання дорослих: навчально-методичний посібник. – Київ: ВД «ЕКМО», 2011.
7. Сучасні технології освіти дорослих : посіб. / авт. кол. : Л. Б. Лук'янова, О. В. Аніщенко, Л. Є. Сігаєва, С. В. Зінченко, О. В. Баніт, Н. І. Дорошенко. — Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2013. — 182 с.
8. Інтерактивні методи навчання: Навч. посібник. /За заг. ред. П.Шевчука і П.Фенриха. – Щецін: Вид-во WSAP, 2005. – 170 с.

Допоміжна:

9. Змеев С. И. Андрагогика: основы теории, истории и технологии обучения взрослых. – М.: ПЕР СЭ, 2007. — 272 с.
10. Митина А.М. Дополнительное образование взрослых за рубежом: концептуальное становление и развитие. – Москва: Наука, 2004.
11. Непрерывное образование как принцип функционирования современных образовательных систем (первый опыт становления и развития в Украине) / под. общ. ред. В. И. Астаховой. – Харьков : Изд-во НУА, 2011.
12. Jarvis, P. Adult Education and Lifelong Learning: Theory and Practice. – London, New York: Routledge, 2004.
13. Knowles M.S., Holton III E.F., Swanson R.A. Adult Education and Lifelong Learning: Theory and Practice. - London, New York: Routledge, 2004.
14. Knowles, Malcolm. The Adult Learner: A Neglected Species. - Houston: Gulf Publishing Company, 1973.
15. Šefika Alibabić, Katarina Popović, Emir Avdagić. Subsequent acquisition of primary education: Andragogical handbook for educators. - Sarajevo: Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH, 2013.

Періодичні видання

1. Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи
2. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології
3. Освіта України.

ПИТАННЯ ДО ІСПИТУ

1. Освіта дорослих у системі безперервної освіти, основні етапи становлення освіти дорослих у світі та в Україні.
2. Філософські засади освіти дорослих на сучасному етапі розвитку суспільства.
3. Класифікація освіти дорослих та основні поняття.
4. Погляди відомих теоретиків освіти дорослих (М. Ноулз, П. Фрейре, Дж.Мезіров, К. Роджерс, Е. Ліндемман, С. Гоул)
5. Андрагогіка як теорія навчання дорослих та сфера соціальної практики. Предмет, завдання та основні категорії андрагогіки.
6. Положення і принципи андрагогіки як вимоги до організації процесу навчання дорослих.
7. Методи андрагогічних досліджень: соціологічні, психологічні, статистичні, інтерпретативні, біографічний метод.
8. Дорослість як етап життєвого циклу людини. Періодизація життя дорослої людини. Психофізичні особливості та закономірності розвитку дорослої особистості.
9. Освіта в житті людей похилого віку, інститути «третього віку» як сучасний напрямок освіти дорослих.
10. Проблеми професійного навчання безробітних.
11. Особливості керівництва освітньою діяльністю людей з особливими потребами.
12. Грамотність як соціальний індикатор і показник ефективності освіти.
13. Концептуальні основи створення системи неперервної освіти. Принципи та головні положення цілісної неперервної освіти.
14. Моделі неперервної освіти: продовжена освіта, громадська освіта, освіта дорослих, неформальна освіта, популярна освіта, додаткова освіта, самодирективна освіта.
15. Підвищення кваліфікації в системі неперервної освіти фахівця.
16. Особливості та чинники формування змісту освіти дорослих. Складові змісту освіти дорослих: досвід практичної діяльності, досвід пізнавальної діяльності, досвід соціальної взаємодії.
17. Диверситивність змісту навчальних програм та курсів для дорослих.
18. Сучасні моделі навчання дорослих: технологічна, гуманістична, критична, соціальна, конструктивістська.
19. Головні принципи навчання дорослих: принцип самостійності навчання, принцип організації спільного навчання, принцип опори на досвід, принцип індивідуалізації та

диференціації, принцип системності, контекстності, елективності, розвитку та задоволення освітніх потреб дорослих.

20. Навчальні методи в роботі з дорослими: методи організації навчально-пізнавальної діяльності, методи стимулювання і мотивації, методи контролю і самоконтролю.

21. Інтерактивні методи навчання дорослих як умова дотримання принципу спільного навчання.

22. Поняття про форми організації навчання дорослих, їх види: програми особистісного зростання; семінари; тренінги; курси та програми підвищення кваліфікації.

23. Навчальний тренінг як одна із найпопулярніших форм організації навчання дорослих. Загальнодидактичні вимоги до програми тренінгового курсу. Етапи організації навчального тренінгу.

24. Види основних тренінгових технік. Функції та ключові елементи тренінгу.

25. Етапи планування навчальних занять для дорослих: планування (ознайомлення із очікуваннями учасників, розробка програми курсу, планування шляхів оцінювання, вирішення організаційних питань), реалізація курсу, завершення (збір інформації, опрацювання документів).

26. Організація часу і простору у навчанні дорослих.

27. Оцінювання (евалюація) як систематичний процес, що охоплює збір формації та звітування з метою отримання даних про процес навчання та його вдосконалення. Види оцінювання.

28. Методи збору даних для оцінювання (спостереження, анкетування, бесіда, аналіз документації, тестування), їх переваги та недоліки. Написання звіту.

29. Психологічні та етичні аспекти евалюації.

30. Види андрагогічних професій та ролей. Головні компетентності викладача-андрагога.

31. Стили професійної діяльності андрагога: інструктивний, дорадчий, мотивуючий, терапевтичний, делегуючий.

32. Етичні аспекти діяльності андрагога.